

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ผลการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพและสมบูรณ์นั้น ย่อมเกิดจากผู้ปฏิบัติที่มีความพร้อม สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ แต่ในสภาพปัจจุบัน โลกและสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี มนุษย์ปรับตัวตามไม่ทันทำให้มีความเร่งรีบในการ ปฏิบัติหน้าที่สร้างความผิดพลาดให้เกิดขึ้น คุณภาพของงานต่ำลง ซึ่งสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ ส่งผลต่อ การปฏิบัติงาน คือความเครียดของผู้ปฏิบัติงานนั่นเอง สิทธิศักดิ์ อัครชาติ (2542 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันมนุษย์ปรับตัวไม่ทันกับสภาวะที่เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นและรายได้ เศรษฐกิจตกต่ำ ค่าครองชีพกลับสูงขึ้นเป็นเงาตามตัว บางคนบางครอบครัวมีฐานะยากจนมาก ไม่มีรายได้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดความเครียดกับมนุษย์ รวมทั้งภาระหน้าที่ การงาน ความรับผิดชอบที่ต้องเผชิญในแต่ละวัน เมื่อมนุษย์มีความเครียดจะส่งผลให้ประสิทธิภาพใน การปฏิบัติงานในหน้าที่ต่ำลง ผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่สูง มีความรับผิดชอบมาก ความเครียด ย่อมมาก

วิจิตร บุญยะโทตระ (2538 : 8) ได้กล่าวไว้ว่า ความเครียดเป็นกลุ่มอาการหรือ สภาวะที่ร่างกายมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งที่มาคุกคาม ทำให้ร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เป็นภาวะที่ร่างกายเคลื่อนไหวเพื่อตอบสนองการท้าทายต่าง ๆ หากเกิดความเครียดมาก ๆ ก็ไม่ สามารถควบคุมตนเองได้ นอกจากนี้ กนกรัตน์ สุชะตุงคะ (2537 : 7-15) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมของคนที่เกิดความเครียดว่า ชอบทำอะไรเร่ง ๆ ชี้โมโห ขี้รำคาญ ต้องการเอาแต่ชนะ เสมอ วิตกกังวล ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นจากคนอื่น เสรีวเสรีวบอย ๆ มีอารมณ์โกรธง่าย สุปรียา ดันสกุล (2540 : 6) กล่าวว่าความเครียดทำให้บั่นทอนสมรรถภาพทางร่างกายและ จิตใจ ทำให้เกิดความผิดปกติทางจิตใจซึ่งเป็นต้นเหตุของการเกิดโรคประสาท ซึ่งเกิดขึ้นร้อยละ 5 ของประชากรอายุระหว่าง 20-25 ปี หรืออัตราส่วนระหว่าง ผู้หญิง : ผู้ชาย เท่ากับ 2 : 1 คน ทุกระดับการศึกษา นอกจากนี้ วีรวุฒิ เอกกมลกุล (2542 : 65) กล่าวว่า ความเครียดยัง ส่งผลให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้มากมาย ได้แก่ โรคกระเพาะอาหาร โรคซึมเศร้า จิตใจหดหู่ เสรี

เมื่อ ความดันสูงเส้นเลือดในสมองแตก อัมพาต ปวดศีรษะ ไมเกรน ปวดกล้ามเนื้อหรืออาจส่งผลให้ฆ่าตัวตาย

กระทรวงสาธารณสุข (2540 : 1) ได้รายงานถึงความเจ็บป่วยของประชาชน พ.ศ. 2540 พบว่า สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ เกิดจากปัญหาสุขภาพจิตเรื่องความเครียด ความวิตกกังวล เป็นปัญหาเจ็บป่วยของโรคอื่น ๆ มากเป็นอันดับ 2-3 ของการเจ็บป่วย จากสาเหตุที่ส่งผลให้เกิดความเครียดของผู้บริหาร มีบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานมากและมีความรับผิดชอบทั้งตนเอง องค์กรและผู้ใต้บังคับบัญชาทำให้มีโอกาสที่จะเกิดความเครียดมาก

ศรณีย์ บัวชม (2539 : 2) ได้กล่าวถึงผู้บริหารกับบทบาทหน้าที่ว่า ผู้บริหารต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความนึกคิดจิตใจที่หลากหลาย การพูด การกระทำใด ๆ จะใช้แบบเดียวกับทุกคนย่อมไม่ได้ ย่อมก่อให้เกิดความหนักใจ ผู้บริหารส่วนมากจึงเป็นโรควิตกกังวลเกี่ยวกับงาน เพราะผู้บริหารต้องมีภาระงานอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ ผู้บริหาร คือ ผู้ที่ได้กระทำทุกอย่างเพื่อให้เกิดความสำเร็จขึ้นตามเป้าหมายของงานที่ได้กำหนดเอาไว้ ผู้บริหารคือ ผู้ที่ต้องช่วยผู้อื่นได้เข้าร่วมมือประสานกัน และ ผู้บริหาร คือ ผู้ที่มีสถานภาพเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นหัวหน้าที่ทุกคนจะเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันและผู้บริหารโรงเรียนเป็นนักบริหาร กลุ่มหนึ่งที่มีโอกาสประสบกับความเครียดดังได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากเป็นผู้รับผิดชอบงานอย่างกว้างขวางมากและเป็นผู้ที่มีอำนาจบังคับบัญชาตามกฎหมายและเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้สถาบันนั้น ๆ เจริญขึ้นหรือเสื่อมลง ความสำเร็จขององค์กรทั้งหลายย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหาร อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริหารจะต้องปะทะสังสรรค์และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบด้านจากสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร

สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาย่อมจะเกิดผลกระทบต่อผู้บริหารทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ผู้บริหารตกอยู่ในภาวะที่ตึงเครียดได้ง่าย โดยเฉพาะสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจะต้องปฏิบัติงานในบทบาทของผู้บริหารตามที่สถานศึกษาชั้นพื้นฐานได้มอบหมายงานให้รับผิดชอบ งานทุกอย่างที่ได้รับมอบหมายจะประสบความสำเร็จได้ ย่อมขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจสั่งการวินิจฉัยของผู้บริหารสถานศึกษา การตัดสินใจย่อมมีผลทำให้เกิดความเครียด ดังที่ ประเวศ วะสี (2535 : 7) กล่าวว่า เวลาเครียดแล้วการตัดสินใจไม่ดี หรือตัดสินใจผิด ๆ ทำในสิ่งที่ไม่ดี มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ตัดสินใจผิดพลาด ทำให้เกิดอันตราย ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจึงมีโอกาสพบกับความเครียดได้ตลอดเวลา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 220 โรงเรียน มีข้าราชการครู จำนวน 2,419 คน นักเรียน จำนวน 60,315 คน ในจำนวน

ข้าราชการครูทั้งสิ้นจำนวนเป็น ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารและผู้รักษาการในตำแหน่ง จำนวน 296 คน

จากการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนส่งผลให้เกิดความเครียดมากขึ้นเรื่อย ๆ จากกา รายงานสถิติของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสกลนคร (2543 : 5) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนป่วยเป็นโรคที่เกิดจากความเครียดได้แก่ โรคประสาท ปวดศีรษะ ไมเกรนจากความเครียดดังกล่าว เป็นโรคปวดศีรษะรุนแรง นอกจากนี้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสกลนคร (2543 : 5) ได้ให้ข้อมูลว่า ผู้บริหารที่เสียชีวิตเนื่องจากความเครียดนั้น ส่วนหนึ่งสาเหตุมาจากมีหนี้สินมกรายได้ต่ำกว่ารายจ่าย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 (2545 : 19) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนบริหาร โรงเรียนผิดพลาดถึงขั้นถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยหลายราย เนื่องจากสาเหตุการเกิดความเครียดที่มีมาจากภาวะความกดดัน ความรับผิดชอบต่อภาระงาน ภาระสังคมและสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติงานที่ไม่ประสบผลสำเร็จ การแก้ปัญหา ผู้ได้บังคับบัญชา การที่รายจ่ายมากกว่ารายได้และโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ มีบุคลากรมาก มีภาระงานมาก ทำให้มีปัญหามาก ภาวะความเครียดก็มากแตกต่างกันตามขนาดขององค์กร

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเป็นผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ได้ตระหนักถึงปัญหาความเครียดที่มีผลกระทบต่อ การปฏิบัติหน้าที่ จึงมุ่งศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาอันทำให้เกิดความเครียดต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารงานและเสนอแนะให้ผู้ได้บังคับบัญชาและผู้บริหารโรงเรียนมีแนวทางในการลดความเครียดต่อการปฏิบัติงานต่อไป

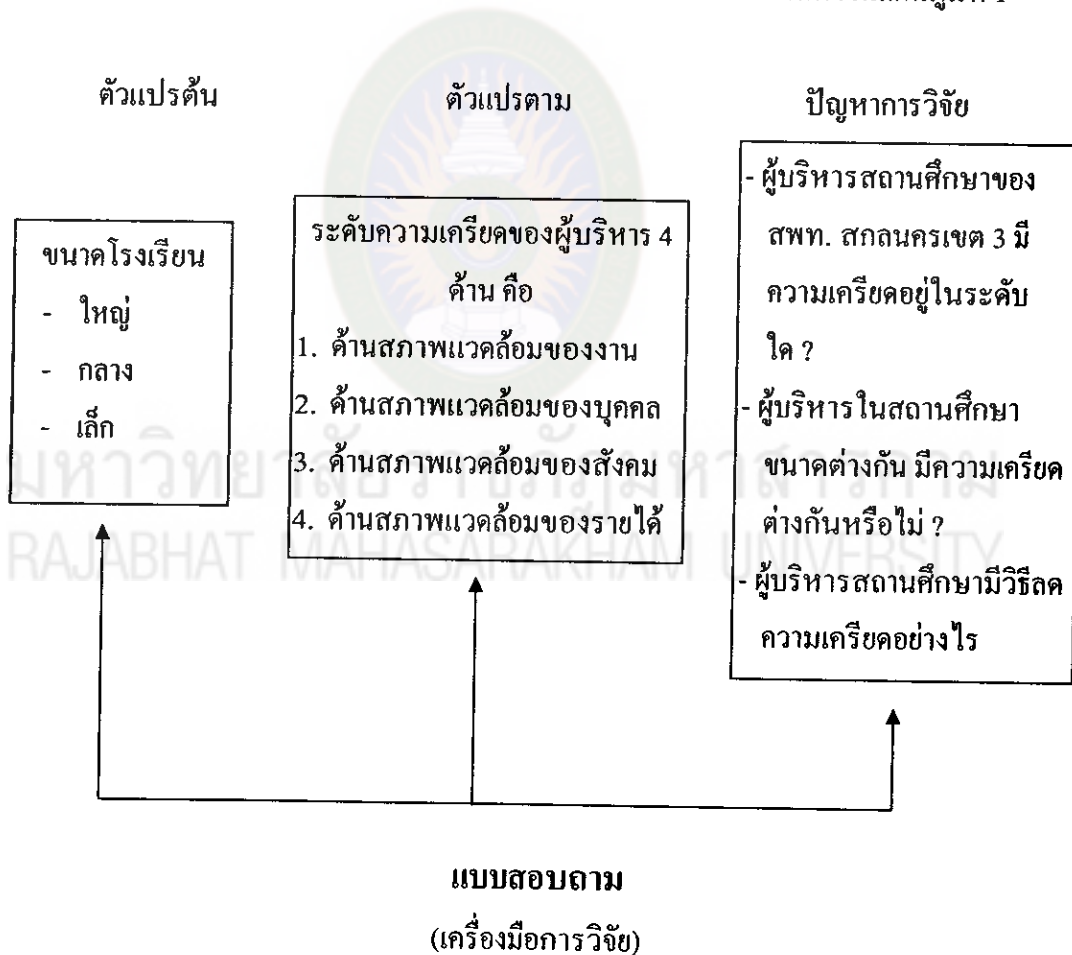
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเครียดต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความเครียดต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนขนาดต่างกัน ของสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการลดความเครียดต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ของสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสกลนคร เขต 3

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สาระเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดความเครียดจากบุญทัน คอกโรสง (2530 : 5-131) ซึ่งได้จำแนกสภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนเกิดความเครียดไว้ 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมของงาน ด้านสภาพแวดล้อมของบุคคล ด้านสภาพแวดล้อมของสังคม และด้านสภาพแวดล้อมของรายได้ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 – 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 3 ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความเครียดต่อการปฏิบัติงาน แตกต่างกันทั้ง โดยรวมและรายด้าน

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 179 คน แยกเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 48 โรง ขนาดกลาง จำนวน 125 โรง และขนาดเล็ก จำนวน 47 โรง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 220 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามขนาดของโรงเรียน แยกเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 42 คน ขนาดกลาง จำนวน 95 คน และขนาดเล็ก จำนวน 42 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดของสถานศึกษาแยกเป็น

2.1.1 ขนาดใหญ่ มีนักเรียนตั้งแต่ 451 คน ขึ้นไป

2.1.2 ขนาดกลาง มีนักเรียนตั้งแต่ 121 – 450 คน

2.1.3 ขนาดเล็ก มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คน

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความเครียดต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาใน 4 ด้าน ได้แก่

2.2.1 ด้านสภาพแวดล้อมของงาน

2.2.2 ด้านสภาพแวดล้อมของบุคคล

2.2.3 ด้านสภาพแวดล้อมของสังคม

2.2.4 ด้านสภาพแวดล้อมของรายได้

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความเครียด หมายถึง ความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่ก่อให้เกิดความเครียดจากการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต 3 แยกเป็น 4 ด้าน คือ

1.1 ความเครียดที่เกิดจากด้านสภาพแวดล้อมของงาน หมายถึง ความเครียดที่เกิดจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษา มีภาระงานมากมายไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตรงและทันตามกำหนดเวลา การปฏิบัติงานไม่เป็นระบบระเบียบ สถานที่ทำงานไม่มีการปรับปรุงให้มีระบบความปลอดภัย ไม่สะดวก ไม่สะอาด เครื่องอำนวยความสะดวกไม่เหมาะสม

1.2 ความเครียดที่เกิดจากด้านสภาพแวดล้อมของบุคคล หมายถึง ความเครียดที่เกิดจากผู้บริหารจัดระบบการบริหารงานบุคคลในองค์กรไม่ดี ทำให้บุคคลในองค์กรไม่มีความเข้าใจกัน ไม่ร่วมมือซึ่งกันและกัน มีความขัดแย้งแบ่งพรรคแบ่งพวก การไม่รู้จักรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกันขาดความสามัคคีในหมู่คณะ

1.3 ความเครียดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมของสังคม หมายถึง ความเครียดที่เกิดจากผลกระทบของสังคม การเมือง การบริหาร การปฏิบัติงานตามนโยบาย การใช้อำนาจผู้บังคับบัญชากระทบต่อระบบคุณธรรม ส่งผลให้ระดับการทำงานหรือระดับการแสดงผลงานไม่เกิดความเป็นอิสระมีผลทำให้เกิดความกดดันทางจิตใจของพนักงานในระดับองค์กร

1.4 ความเครียดที่เกิดจากด้านสภาพแวดล้อมของรายได้ หมายถึง ความเครียดที่เกิดจากภาวะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ค่าครองชีพ การมีรายได้ต่ำไม่เพียงพอสำหรับการครองชีพ

2. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา ในสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต 3

3. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต 3 แยกเป็น 3 ขนาด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 7) คือ

3.1 ขนาดใหญ่ มีนักเรียนตั้งแต่ 451 คน ขึ้นไป

3.2 ขนาดกลาง มีนักเรียนตั้งแต่ 121-450 คน

3.3 ขนาดเล็ก มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คน ลงมา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 3 ใช้เป็นคู่มือและข้อมูลในการวางแผนปฏิบัติงานเพื่อเป็นแนวทางการลดความเครียดต่อการปฏิบัติงาน
2. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนครเขต 3 ในการวางแผนปฏิบัติงานเพื่อไม่ให้เกิดความเครียดในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษามากเกินไป
3. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 3 และหน่วยงานระดับสูงนำไปพิจารณาปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจต่อการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY